

Älvkarleby
kommun

Biblioteksplan 2024-2027

Älvkarleby
kommun

Antagen av: Kommunfullmäktige, 2023-11-22 § 124

Senast reviderad:

Handläggare/författare: Jessica Lindegren, Kultur- och fritidschef

Uppdrag och syfte

Enligt bibliotekslagen ska alla kommuner ha minst ett folkbibliotek samt en övergripande och politiskt antagen biblioteksplan som gäller för hela kommunen. Syftet med planen är att ge en övergripande bild av biblioteksverksamheten, ge en strategisk vägledning och tydliggöra en framtida inriktning och vilja för kommunens biblioteksverksamhet. Skollagen anger att elever i alla skolor ska ha tillgång till skolbibliotek, verksamheten beskrivs under eget avsnitt sist i dokumentet.

Kommunens övergripande mål för biblioteksverksamheten är att den ska vara attraktiv, inbjudande och inkluderande. Den ska bidra till ökad kunskapsinhämtning, skapa läslust och erbjuda kulturupplevelser. Biblioteket ska vara en central mötesplats i kommunen och tillgodose kommuninvånarnas behov av biblioteksverksamhet.

Samhällsbyggnadsnämnden ansvarar för kommunens folkbibliotek och utbildningsnämnden för skolbiblioteken. Biblioteksplanen beslutas i fullmäktige och omfattar båda nämndernas verksamheter. Älvkarleby kommuns biblioteksplan stäcker sig över fyra år, 2024-2027. Avdelningarna prioriterar biblioteksplanens mål tillsammans med kommunens mål och bryter ned dem i årliga verksamhetsplaner som beskriver hur målen ska uppfyllas. Verksamhetsplanerna följs upp löpande och inför ny biblioteksplan 2028 görs en djupare uppföljning av hela planen. Vid framtagandet av planen har Kungliga bibliotekets vägledning för skapandet av biblioteksplan använts samt även Svensk biblioteksförnings förtydligande och tolkning av lagen ”För det demokratiska samhällets utveckling – bibliotekslagen enligt lagstiftaren”.

Kopplingar till lagar, andra planer, mål och visioner

- Bibliotekslagen (2013:801)
Lagen anger att folkbiblioteken ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling, fri åsiktsbildning och främja litteraturens ställning. Biblioteken ska vara tillgängliga för alla. De ska främja läsning och tillgången till litteratur samt öka den digitala kunskapen hos besökarna. Biblioteken har ett förstärkt uppdrag att ägna särskild uppmärksamhet åt barn och unga för att främja språkutveckling och stimulera till läsning. Utöver det ska biblioteken prioritera ytterligare tre målgrupper: personer med funktionsnedsättning, de nationella minoriteterna och personer som har annat modersmål än svenska.
- Skollagen
Enligt lagen ska elever i grundskolan, särskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ha tillgång till bibliotek. Skolbiblioteken ska vara en del av och integrerade i skolans pedagogiska verksamhet.
- Barnkonventionen
2020 blev barnkonventionen lag i Sverige och syftet med lagen är att stärka barnens rättigheter och inflytande i frågor som rör barn. Biblioteksverksamheten har en viktig uppgift att tilldela resurser för barnens behov av läsning och kulturella upplevelser vilket återspeglas i bibliotekslagen där barnen är en av de prioriterade grupperna.

- IFLAs/Unescos folkbiblioteksmanifest
Manifestet är en internationell deklARATION om människors rätt till goda bibliotek. Det är utformat i samarbete med IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions)
- Kommunens mål och översiktsplan
I visionen "Tillsammans i Älvkarleby kommun" står det att kommunen har goda förutsättningar för en fortsatt positiv utveckling. Att alla människor ska ha möjlighet att leva utifrån sina egna förutsättningar och behov. Kommunen är en mindre kommun med geografisk närhet och lättillgänglighet till både natur och samhällsfunktioner. Barns bästa ska vara utgångspunkten i all kommunal verksamhet. Visionen anger också att varje skattekrona ska användas på ett sätt som gynnar en långsiktig hållbar välfärd.
Kärnvärdena Mod, Vilja, Respekt och Helhetssyn, är de värdeord som kommunen vilar på. Dessa värdeord fungerar som ledstjärnor för alla medarbetare och verksamheter ska även präglas av kvalitet, trygghet och bra bemötande.

Samhällsbyggnadsnämnden arbetar för att förverkliga fullmäktiges mål samt målen i översiktsplanen. Biblioteksverksamheten har stor betydelse i flera av de kommunala målen och bidrar till måluppfyllelsen av dem. Översiktsplanens riktlinjer framhåller behovet av kulturella och kreativa mötesplatser. Dessa mötesplatser bidrar till ett varierat kulturutbud och erbjuder inspirerande miljöer. Även behovet av att utveckla befintlig kulturverksamhet som exempelvis bibliotek ska beaktas.

- Biblioteksplan Region Uppsala
Regional biblioteksverksamhet ska enligt lag bedrivas med syfte att främja samarbete, verksamhetsutveckling och kvalitet när det gäller de folkbibliotek som är verksamma i regionen. I den regionala biblioteksplanen lyfts fyra fokusområden:
  - biblioteket som arena och aktör för en stärkt demokrati
  - det inkluderande biblioteket för och med de prioriterade målgrupperna
  - biblioteket som aktör i det digitaliserade samhället
  - det lärande biblioteket för kvalitet och verksamhetsutveckling

Biblioteksutveckling Region Uppsalas stödjande funktion prioriterar samarbeten inom läs- och litteraturfrämjande verksamhet, digital delaktighet samt lärande och utveckling av biblioteken.

- Agenda 2030
Kommunens styrning utgår från de 17 globala målen för hållbar utveckling. Bibliotekets cirkulära verksamhet bidrar till hållbar konsumtion och produktion då medier delas av många. Alla har likvärdig tillgång till verksamheten som bidrar till det livslånga lärandet och möjligheterna till studier och allmänbildning. Biblioteket är en inkluderande mötesplats för alla och verksamheten bidrar till ekonomisk och social hållbarhet.

Älvkarleby kommun

Älvkarleby kommun består av 221 kvadratkilometer till ytan land och har ca 9 600 invånare. De flesta bor i tätorterna Skutskär, Älvkarleby, Gårdskär och Marma. Skutskär är centralorten som är belägen knappt två mil söder om Gävle och tio mil norr om Uppsala.

Bibliotekets verksamhet och organisation

Biblioteksverksamheten består av huvudbiblioteket i Skutskär. Vid framtagandet av planen arbetar här fyra bibliotekarier och en administratör. Utöver dessa arbetar också bibliotekschef/kultur och fritidschef och kultursekreterare med arbetsuppgifter som är knutna till biblioteket. Bibliotekets ordinarie öppettider på 42 timmar i veckan är fördelade på sex dagar. Tre dagar i veckan är biblioteket öppet till klockan 19. Utöver ordinarie öppettider erbjuds söndagsöppet 3 timmar per vecka som ett pågående projekt finansierat av externa bidrag. Biblioteket är tillgängligt digitalt dygnet runt. Via hemsida och app kan bibliotekets digitala tjänster nås.

Biblioteket är ett öppet demokratiskt kulturhus dit alla är välkomna. Förutom bibliotek innehåller byggnaden en utställningslokal samt kultur- och fritidskontor. Det är en central mötesplats mitt i centralorten Skutskär med närhet till både bussar och tåg. Lokalen används även tillfälligt av andra kommunala verksamheter eller samhällsviktiga funktioner, som exempelvis vid förtidsröstning.

Biblioteket erbjuder medier (både fysiska och e-medier), litteratur- och informationsförmedling och läsfrämjande insatser. Även studierum, mötesplatser, utställnings- och programverksamhet erbjuds. Bibliotekets tjänster är i princip gratis. Medier som inte finns i det egna beståndet kan om möjligt lånas in från andra bibliotek mot en lägre kostnad.

Biblioteket är en del av samhällets minne. Det bevarar böcker, skrifter och andra medier med anknytning till kommunen.

Biblioteket ska ses som en viktig del av de informations- och kunskapsresurser som är grunden för en god framtida utveckling. Biblioteket har också det nationella uppdraget att stödja spridandet av digital kompetens i samhället.

För marknadsföring använder biblioteket sig av hemsida, lokaltidningen Norra Uppland, digitala informationsskärmar, affischering, riktade utskick, flyers och sociala medier.

På kommunens vård- och omsorgsboende finns ett mindre bibliotek som är obemannat och sköts av huvudbiblioteket. På förskolorna i kommunens ytterområden finns så kallade kapprumsbibliotek, ett slags minibibliotek med barnböcker och information från biblioteket. Till de som tillfälligt eller permanent inte själva kan ta sig till biblioteket finns utkörningstjänsten Boken kommer. Biblioteket levererar även boklådor till förskolorna i ytterområdena.

Älvkarleby kommun har fem grundskolor varav en är en friskola. Samtliga skolor har skolbibliotek men ingen av skolorna har fackutbildad bibliotekarie. Huvudbiblioteket stödjer skolorna i biblioteksfrågor, exempelvis rörande det gemensamma biblioteksdatasystemet.

Huvudbiblioteket används av vuxna som studerar på Vuxenutbildningen, SFI (Svenska för invandrare) eller Individuella programmet, utbildningar som bedrivs i angränsande byggnad.

Bibliotekets mål och prioriteringar:

1. Demokratiuppdraget (SFS 2013:801)

2 § Biblioteken ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning. Biblioteken ska främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt. Biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla.

6 § Varje kommun ska ha ett folkbibliotek. Det ska vara tillgängligt för alla och anpassade till användarnas behov. Utbudet av medier och tjänster ska präglas av allsidighet och kvalitet.

7 § Folkbiblioteken ska särskilt främja läsning och tillgång till litteratur. Folkbiblioteken ska verka för att öka kunskapen om hur informationsteknik kan användas för kunskapsinhämtning, lärande och delaktighet i kulturlivet.

Biblioteket har stor betydelse för det demokratiska samhällets utveckling. Ett övergripande mål för biblioteket är att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning. Målsättningen är att alla ska bli delaktiga i samhällslivet. Särskild betydelse har biblioteket för de grupper som saknar ekonomiska eller andra möjligheter att själva införskaffa eller hitta medier.

Biblioteket ska ha en neutral hållning till den information som tillhandahålls. Verksamheten ska stödja ett fritt meningsutbyte och präglas av öppenhet för olika perspektiv samt stå fri från censur eller andra hindrande åtgärder.

Biblioteket ska vara tillgängligt för alla och anpassat till användarnas behov. Utbudet av medier och tjänster ska präglas av allsidighet och kvalitet och får inte styras av ideologiska eller religiösa påtryckningar.

Biblioteksverksamheten ska finnas tillgänglig för alla utan avgränsning till de med svenskt medborgarskap eller till de som är folkbokförda i en viss kommun. Biblioteksverksamheten kan också erbjudas via uppsökande verksamhet eller bokbilsturer.

Litteraturens ställning lyfts särskilt fram. Det skrivna ordet har en särställning i samhällslivet. På folkbiblioteken ska allmänheten få låna eller på annat sätt få tillgång till litteratur oavsett tekniskt format (tryckt eller digitalt format) och genre (skön och facklitterära böcker).

Folkbiblioteken ska särskilt främja läsning och verka för förmågan att utnyttja digital teknik. Biblioteket är en mötesplats för kultur- och läsoplevelser. Biblioteket ska verka för att minska det digitala utanförskapet och öka medie- och informationskunnigheten (MIK).

I enlighet med ovanstående uppdrag arbetar Älvkarlebys bibliotek med:

- en kostnadsfri, relevant och attraktiv verksamhet för alla, med särskilt fokus på de prioriterade målgrupperna.
- ett mångsidigt bestånd och läsfrämjande aktiviteter.
- att ge tillgång till datorer/Wifi och möjligheter för utskrifter, scanning och kopiering.
- IT-vägledning av kompetent personal.
- insatser som främjar ökad digital delaktighet samt medie- och informationskunnighet (MIK).
- att vara en öppen mötesplats med kultur- och litteraturupplevelser.
- tillgång till tysta studieplatser.
- samarbeten och samverkan med olika aktörer i samhället.
- kompletterande finansiering för verksamhetsutveckling.

Mål:

Biblioteket ska fortsätta vara en viktig verksamhet och fylla en samhällsviktig funktion i syfte att främja inkludering i den demokratiska processen.

Medarbetare ska regelbundet kompetensutvecklas för att kunna svara upp mot styrande lagar, planer, mål och visioner.

2. Tillgänglighet (SFS 2013:801)

4 § Biblioteken ska ägna särskild uppmärksamhet åt personer med funktionsnedsättning, bland annat genom att utifrån deras olika behov och förutsättningar erbjuda litteratur och tekniska hjälpmedel för att kunna ta del av information.

För att alla ska kunna vara delaktiga i samhällslivet måste det finnas tillgång till information och kunskap utifrån olika behov och förutsättningar. Biblioteket ska erbjuda litteratur och tekniska hjälpmedel efter användarnas behov. Biblioteket ska erbjuda olika former av anpassade medier för läsare med läsnedsättning.

Bibliotekslokalen ska vara tillgänglig för alla. Bibliotekets webbplats ska vara lättillgänglig och anpassad med exempelvis uppläsningfunktion.

I enlighet med ovanstående uppdrag arbetar Älvkarlebys bibliotek med:

- en tillgänglighetsanpassad lokal och generösa öppettider.
- enkel och tydlig information och skyltning.
- tillgänglighetsanpassad webbplats.
- att erbjuda aktuell Äppelhylla som innehåller anpassade medier för barn med funktionsvariation.
- att erbjuda talböcker, böcker med stor stil och lättlästa böcker.
- att erbjuda ett Mini Infotek (faktaundersökad information och litteratur om funktionsvariationer) och föreläsningar i aktuella ämnen, i samarbete med Region Uppsala.
- att låna ut talboksspelare och hjälpa låntagare skaffa Legimuskonto (lånekonto) hos Myndigheten för tillgängliga mediers digitala bibliotek (MTM).
- ”Boken kommer”, kostnadsfri utkörningsservice för enskilda, förskolor och vård- och omsorgsboende.
- att samarbeta med vård- och omsorgspersonal.
- att medarbetare ingår i ett regionövergripande tillgänglighetsnätverk.

Mål:

Att nå fler som har behov av ”Boken kommer-verksamhet” och tillgängliga medier.

Att fler barn med särskilda behov och vuxna i deras närhet nås av bibliotekets utbud.

Samarbetet med personal inom vård- och omsorg ska utvecklas i syfte att fler inom målgruppen nås av bibliotekets utbud.

3. De nationella minoriteterna och personer som har annat modersmål än svenska (SFS 2013:801)

5§ Biblioteken ska ägna särskild uppmärksamhet åt de nationella minoriteterna och personer som har annat modersmål än svenska, bland annat genom att erbjuda litteratur på de nationella minoritetsspråken, andra språk än de nationella minoritetsspråken och svenska, och lättläst svenska.

Lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk trädde i kraft i januari 2010. Sveriges nationella minoriteter är sverigefinnar, tornedalingar, romer, judar och samer. I egenskap av urfolk har samer även ett folkrättsligt skydd. De erkända minoritetsspråken är finska, meänkieli, romani, jiddisch och samiska. Enligt lagen ska samhället främja och skydda dessa språk och de nationella minoriteternas egen kultur.

Bibliotekets uppgift är att medvetande- och synliggöra de nationella minoriteterna och minoritetsspråken. Älvkarleby kommun är finskt förvaltningsområde och har särskilt ansvar för att värna om det finska språkets ställning.

Biblioteket ska erbjuda litteratur på de nationella minoritetsspråken och andra språk som finns representerade i kommunen. För att möta användarnas behov kan exempelvis fjärrlån användas.

I enlighet med ovanstående uppdrag arbetar Älvkarlebys bibliotek med:

- information om flerspråkighetens rikedom.
- ett relevant bestånd av litteratur i efterfrågade språk och på lättläst svenska.
- ett aktuellt, attraktivt och mångsidigt bestånd av finska medier.
- att erbjuda tidningar och tidskrifter på olika språk via digital tjänst.
- biblioteksinformation på olika språk och att erbjuda anpassade biblioteksvisningar.
- samarbeten med SFI, kommunens vuxenutbildning, integrationsavdelning och andra kommunala samt regionala verksamheter, samordnare för finskt förvaltningsområde, volontärer och föreningar.

Mål:

Fortsätta arbeta för en god integration med syfte att fler når en ökad social inkludering i samhället.

Programverksamhet för olika språkgrupper ska vidareutvecklas i syfte att fler tar del av biblioteksverksamheten.

Samarbetet med kommunens finska förvaltningssamordnare ska stärkas i syfte att utveckla och synliggöra verksamheten.

Samarbete med SFI ska stärkas i syfte att nå fler inom målgruppen.

4. Barn och unga (SFS 2013:801)

8 § Folkbiblioteken ska ägna särskild uppmärksamhet åt barn och ungdomar för att främja deras språkutveckling och stimulera till läsning, bland annat genom att erbjuda litteratur utifrån deras behov och förutsättningar.

Biblioteket ska ge tillgång till god litteratur oavsett språk och svårighetsgrad. Olika åldersgruppers behov och intresseområden samt de skilda förutsättningar som finns ska uppmärksammas. Barns och ungdomars möte med litteratur ska ske under otvungna former utifrån deras egna intressen. Biblioteket har en betydelsefull roll särskilt för barn och ungdomar från läsovana familjer för att kunna utveckla en god läsförmåga och finna lust att läsa.

Barn och unga ska få en positiv bild av biblioteket. Biblioteksrummet ska vara attraktivt, funktionellt och inbjudande. Läsfrämjande aktiviteter för barn och ungdomar ska arrangeras, särskilt under lovveckor och efter skoltid. Kulturaktiviteter ska präglas av bredd och mångfald, från enklare skapande verksamhet till samarbete med professionella kulturskapare.

Barn och ungdomar ska ges möjlighet till inflytande och de ska alltid mötas med respekt. Barnkonventionen ska genomsyra hela bibliotekets verksamhet. Samarbete med andra aktörer i barns och ungdomars närhet är av stor vikt.

I enlighet med ovanstående uppdrag arbetar Älvkarlebys bibliotek med:

- ett lockande, aktuellt och mångsidigt bestånd där särskild hänsyn tas till barn och unga med funktionsnedsättning, annat modersmål än svenska eller barn och unga som tillhör nationella minoriteter.
- läsfrämjande aktiviteter för målgruppen.
- att dela ut gåvoböcker på biblioteket.
- en inbjudande miljö som tilltalar barn och unga samt vuxna med barn.
- ett brett Kulturkul-program, regelbunden eftermiddags- och lovverksamhet.
- ”Boken kommer” (kostnadsfri utkörningsservice) och kapprumsbibliotek (minibibliotek i förskolornas kapprum) till förskolor i de yttre kommundelarna.
- tillgänglighet för förskolor och skolor utanför ordinarie öppettider.
- samarbeten med BVC, Region Uppsala, förskola, skola, fritidsgård, familjecentralen och Svenska kyrkan.
- utvecklande arbetssätt för att möjliggöra målgruppens inflytande och delaktighet.

Mål:

Vidareutveckla läsfrämjande insatser i syfte att öka läslusten hos barn och unga samt att öka deras möjligheter till delaktighet i det demokratiska samhället.

Politiskt antagen kulturgaranti i syfte att säkerställa barn och ungas rätt till kultur.

Barn och ungas delaktighet och inflytande ska öka i enlighet med Barnkonventionen.

5. Skolbibliotek

Skollagen (2000:800, 2 kap. 36§). Enligt lagen ska elever i grundskolan, särskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ha tillgång till skolbibliotek. Skolbiblioteken ska vara en del av och integrerat i skolans pedagogiska verksamhet.

Med skolbibliotek avser Skolverket en gemensam och ordnad resurs av medier och information som ställs till elevernas och lärarnas förfogande med hjälp av kompetent personal. Personalen har utbildning för såväl biblioteksverksamhet som pedagogisk verksamhet. Skolbibliotek är en del av skolans pedagogiska verksamhet med uppgift att stödja elevernas lärande. Skolbibliotek kan därmed betraktas dels som en materiell resurs som är en del i en skolas läromedel och övriga utrustning, dels en funktion som bidrar aktivt i kunskapsutvecklingen och svarar för viss service.” (Skolverket)

Skolbiblioteken ska stödja elevernas lärande och ska enligt skollagen ingå i skolans pedagogiska verksamhet. Innehållet ska vara anpassat till elevernas behov för att främja språkutvecklingen och stimulera till läsning. De ska även fylla en viktig roll i att öka ungdomars förmåga till källkritik och medie- och informationskunnighet.

Skolbiblioteken ska ägna särskild uppmärksamhet åt personer med funktionsnedsättning, åt de nationella minoriteterna och personer med annat modersmål än svenska. Skolbiblioteks-personalen ska göra insatser för elever med lässvårigheter och se till behovet av anpassade medier, köpa in titlar på minoritetsspråken och på andra språk än svenska.

Skolbiblioteken ska i tidig ålder väcka läslust och stimulera till god språkutveckling hos barnen.

I enlighet med ovanstående uppdrag arbetar Älvkarlebys skolbibliotek med:

- nedladdningar från Legimus, Myndigheten för tillgängliga mediers digitala bibliotek (MTM), för elever med lässvårigheter eller funktionsnedsättningar.
- att pedagoger deltar i lärtillfällen om barn- och ungdomslitteratur samt informationssökning.
- biblioteksansvarig finns på varje skola.
- gemensamt biblioteksdatasystem.

Samtliga skolbibliotek har begränsade resurser och samarbetar därför med huvudbiblioteket för att uppnå Skolverkets mål. Samtliga klasser besöker huvudbiblioteket minst en gång per termin för lån och deltar minst en gång per läsår i läsfrämjande verksamhet tillsammans med huvudbiblioteket. Klassuppsättningar från huvudbibliotekets Skolpool lånas.

Mål:

Biblioteksutbildad personal ska finnas på skolbiblioteken.

Skolbiblioteken ska ingå i skolans pedagogiska arbete.

Arbetet med medie- och informationskunskap ska öka.

Samarbetet med huvudbiblioteket ska öka.